

Het hexagram van Frans Veldman

Een kritische beschouwing

Wim Laumans

Het hexagram is een zeshoek bestaande uit twee in elkaar geschoven driehoeken, die zo een ster met zes punten vormen. De in elkaar geschoven driehoeken staan symbool voor tweeheid: het denken in tegenstellingen, die bij elkaar horen en samen een eenheid, de ster, vormen (de eenheid in dualiteit): hemel en aarde, man en vrouw, licht en donker. Die tegenstellingen zijn weer voorwaarde voor de relatie. De driehoek met de punt naar boven staat symbool voor de man en de driehoek met de punt naar beneden staat symbool voor de vrouw. Samen vormen ze het symbool voor de coïtus, de daadkracht van de man tegenover de ontvankelijkheid van de vrouw. Het samengaan van man en vrouw met behoud van de tweeheid. Dus met behoud van de zelfstandigheid van beiden en respect voor het verschil. Het hexagram staat niet alleen symbool voor het lichamelijk samengaan binnen de relatie, maar ook voor het geestelijk bij elkaar horen met behoud van ieders identiteit. Dus met behoud van de eigenheid van beiden.

Het staat daarmee model voor de **verhoudingswijze** in de persoonlijke relatie. In het rekening houden met elkaar en het afstemmen op elkaar ligt de begrenzing van het individu.

Naast de individuele relatie staat het hexagram ook model voor de relatie tussen individu en samenleving, waarbij de begrenzing van het individu door de samenleving gekenmerkt wordt door de normering die het individu opgelegd krijgt.

In het geschetste beeld staat het hexagram model voor de interpersoonlijke relatie en het samengaan, zonder samen te vallen, staat model voor de wederzijdse beïnvloeding.

Deze wederzijdse beïnvloeding, deze verhoudingswijze, komt tot uitdrukking in de wijze waarop tot overeenstemming gekomen wordt. Het uitdragen van de eenheid in dualiteit.

De wijze, de manier waarop dit gebeurt, wordt duidelijk gemaakt door de hulpwerkwoorden van modaliteit. Zij geven aan welke werking gewenst, mogelijk of waarschijnlijk is van het werkwoord dat samen met het hulpwerkwoord wordt gebruikt en waardoor de interpersoonlijke overwegingen tot overeenstemming komen.

De hulpwerkwoorden van modaliteit zijn: **hoeven, kunnen, moeten, mogen, willen en zullen.**

De punten van de rechtopstaande driehoek staan voor de modaliteiten die van de persoon zelf uitgaan: Dit zijn **willen, moeten (van jezelf moeten) en kunnen**. Ze worden weergegeven in de eerste persoon: *ik wil, ik moet* en *ik kan*.

De punten van de omgekeerde driehoek zijn de modaliteiten die van de ander uitgaan en de mogelijkheden en/of de begrenzing van het individu aangeven. Dit zijn **zullen, hoeven en mogen**.

Als begrenzing worden ze negatief geformuleerd, dus samen met het woord niet.

Ze worden gesteld in de tweede persoon: *Gij zult niet doden, je hoeft niet bang te zijn* en *je mag de ander niet belemmeren*.

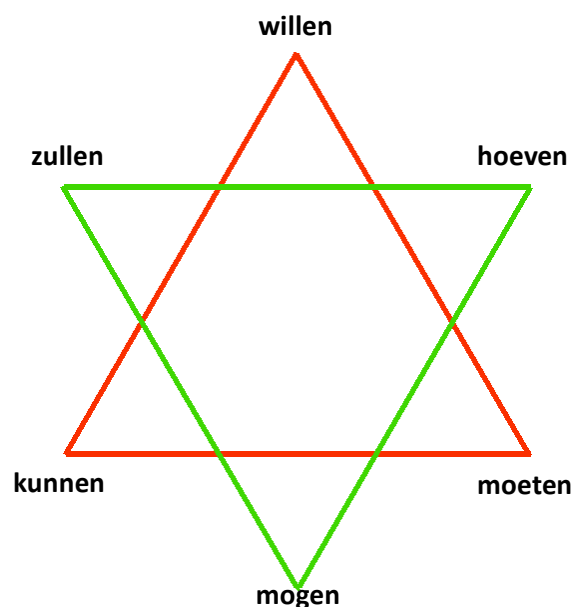
De negatief geformuleerde verplichting (*Gij zult niet doden*) kan ook positief geformuleerd worden (*Bevorder leven en verminder lijden*) en geeft dan de mogelijkheid aan.

Het verschil van deze interpretatie, model van de interpersoonlijke relatie, met de uitleg van Frans Veldman is als volgt samen te vatten:

- Hij gebruikt het hexagram als model van de intrapersoonlijke relatie
- en beschouwt het verschil tussen voelen en denken als een tegenstelling,
- die overbrugd wordt in het samengaan van voelen en denken in de van gevoel doorstraalde rede.
- Veldman houdt zich helaas niet aan de hulpwerkwoorden van modaliteit, maar vervangt twee hulpwerkwoorden - *zullen* en *hoeven* - zonder uitleg te geven door twee werkwoorden namelijk *durven* en *betamen*.

Ik wil me consequent aan de hulpwerkwoorden van modaliteit houden en *durven* en *betamen* horen dan in de rij niet thuis.

Zie tekening:

De begrenzing is de grens tussen wat je wel en niet moet doen, wat je wel en niet toelaat, en wat je de ander wel of niet toestaat.

Hoe interveniëren de modaliteiten

- a. Bij afhankelijkheid: kunnen vertrouwen op de capaciteiten van de ander, je **kunnen** toevertrouwen aan de ander. Je kunnen toevertrouwen aan de ander is de basis van vertrouwen. (Jan Bransen). Je toevertrouwen aan de ander maakt jou kwetsbaar en de ander verantwoordelijk. Dit betekent: bij afhankelijkheid de ander beschermen en behoeden, zodat hij zich veilig voelt en zich kan ontwikkelen tot zelfstandigheid en niet bang **hoeft** te zijn.

In schema: *kunnen* tegenover *hoeven*.

- b. Bij onafhankelijkheid: het uitgangspunt is de evenwaardigheid en de **welwillendheid** ten opzichte van elkaar. Zorg dragen voor het behoud van elkaars zelfstandigheid en geen macht (= niet je **wil** opleggen aan de ander) uitoefenen over de ander. Van de ander jezelf **mogen** zijn en de ander de mogelijkheid bieden zichzelf te zijn. M.a.w. respect voor elkaars eigenheid en persoonlijke vrijheid. 'Mijn vrijheid eindigt waar de vrijheid van de ander begint' (Luc Ferry). Hierdoor erken je en bevestig je de waarde van de ander en laat je de ander in zijn waarde. Het betreft de waarden waar je voor staat en de **waardering** van elkaar, gericht op een vreedzame samenleving.

In schema: *willen* tegenover *mogen*.

- c. De verplichting, die je jezelf oplegt (moeten), de eigen **normering** tegenover de normering die je opgelegd krijgt door de ander: *Gij zult niet doden*. Positief geformuleerd: *Bevorder leven*. Doel: de ander laten 'lukken'.

Anders geformuleerd: tegenover wat je vanuit jezelf verplicht bent te doen, moet doen (het geweten) staat de plicht die je opgelegd krijgt van de ander, resp. de samenleving: d.w.z. **autonomie** (=zichzelf de wet stellen) tegenover **heteronomie** (=de wet gesteld worden door de ander).

In schema: *moeten* tegenover *zullen*.

Met dit artikel wil ik aantonen dat het hexagram verschillende interpretatiemogelijkheden toestaat, maar dat de modaliteiten bepaald dienen te worden door de hulpwerkwoorden van modaliteit.

Literatuur:

Bransen, Jan, Laat je niets wijsmaken, Uitg. Klement, Zoetermeer 2013

Ferry, Luc, Beginnen met filosofie, Uitg. De Arbeiderspers, 2007

Veldman, Frans, Levenslust en levenskunst, Uitg. Van der Veer Media, Blaricum 2007